

TFA

–

et ultrakortkædet perfluoreret stof med kraftigt stigende forekomst i grundvandet

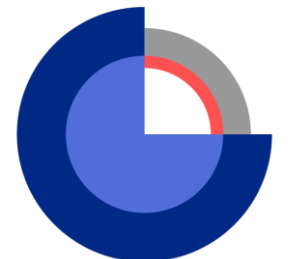
Christian Nyrop Albers
cal@geus.dk

DANMARKS OG GRØNLANDS GEOLOGISKE UNDERSØGELSE **RAPPORT 2024/4**

**Diffus grundvandsforurening med
trifluoreddikesyre (TFA)**

Christian Nyrop Albers

Projekt støttet af HOFOR, Novafos og FORS

G E U S

Formål:

- *Fastlæggelse af niveau for diffus forurening af dansk grundvand med TFA*
- *Afklare om den diffuse forurening af dansk grundvand med TFA må forventes af være faldende, stabil eller stigende over de kommende år.*

- Erfaringsopsamling for TFA-kilder fra "verdenslitteraturen"

Fokus på tidligere og nuværende atmosfæriske kilder og muligheden for pesticider som kilde før og nu.

- Feltundersøgelse af diffus forurening af grundvandet med TFA i DK (atmosfærisk kilde)

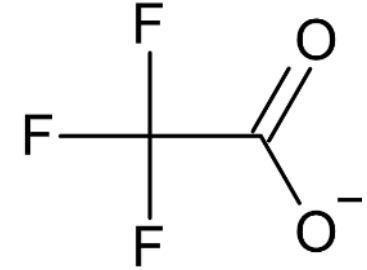
Der er nogen viden om TFA i nedbør, men ingen viden om, hvordan denne forplanter sig til grundvandet.

- Koncentration på udvalgte kildepladser og sammenligning med landsdata

(vandforsyning, GRUMO og punktkilde-data).

Trifluoreddikesyre (TFA)

- Tilhører gruppen af ultra-kort-kædede PFAS-forbindelser
- Kraftig organisk syre med PkA på ca. 0,5
- Ingen forventet tilbageholdelse i jorden ved sorption – kan dog optages i planter
- De (få) tilgængelige data indikerer ingen nedbrydning i jordmiljøet
- Binder meget dårligt til aktiv kul
- Grænseværdi i drikkevand fastsat til 9 µg/L på baggrund af de (begrænsede) toksikologiske data

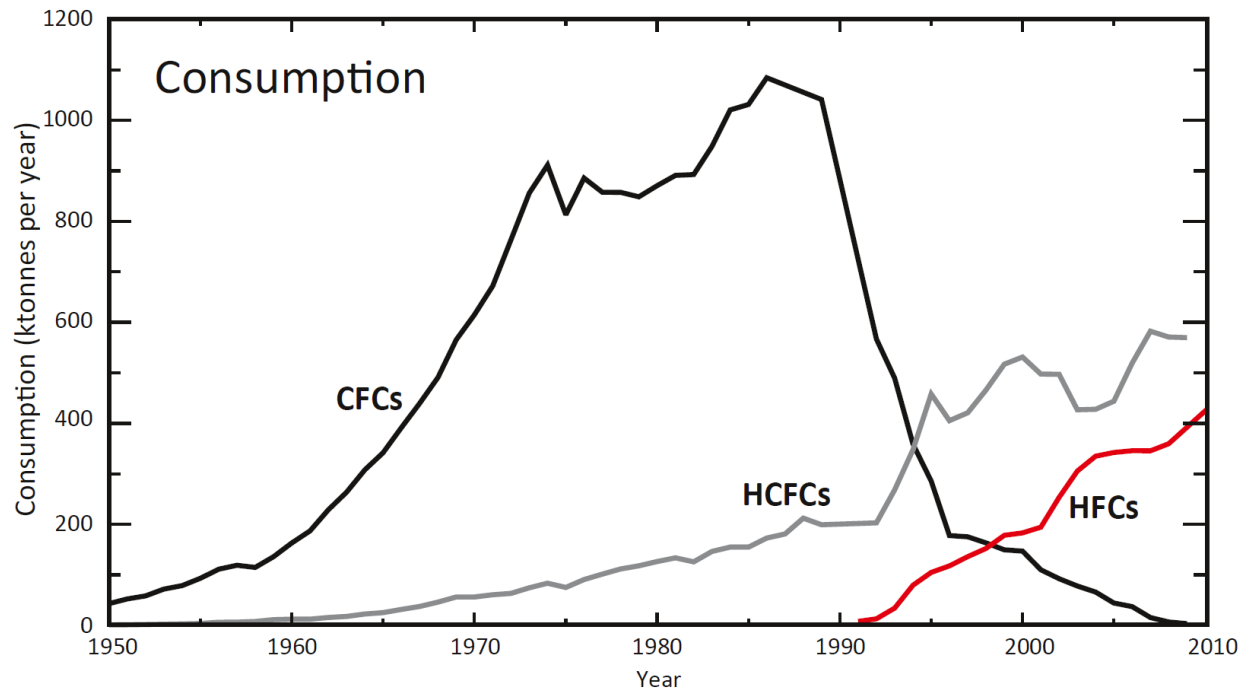
Nedbrydning af fluorerede gasser i atmosfæren

Tre hovedgrupper af fluorerede gasser kan omdannes til TFA;

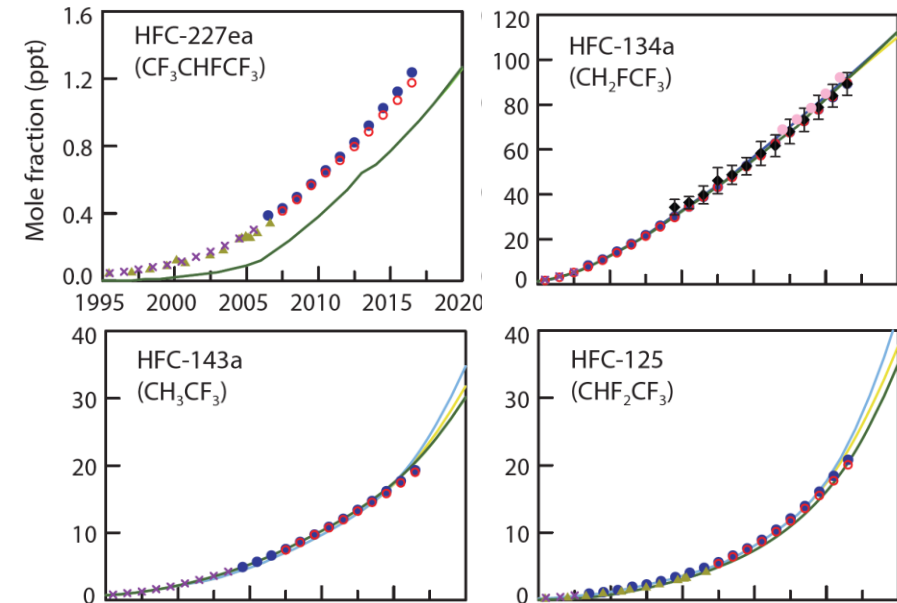
HCFC'er (hydrochlorofluorocarbons)

HFC'er (hydrofluorocarbons)

HFO'er (hydrofluoroolefins (= "umættede HFC'er")).

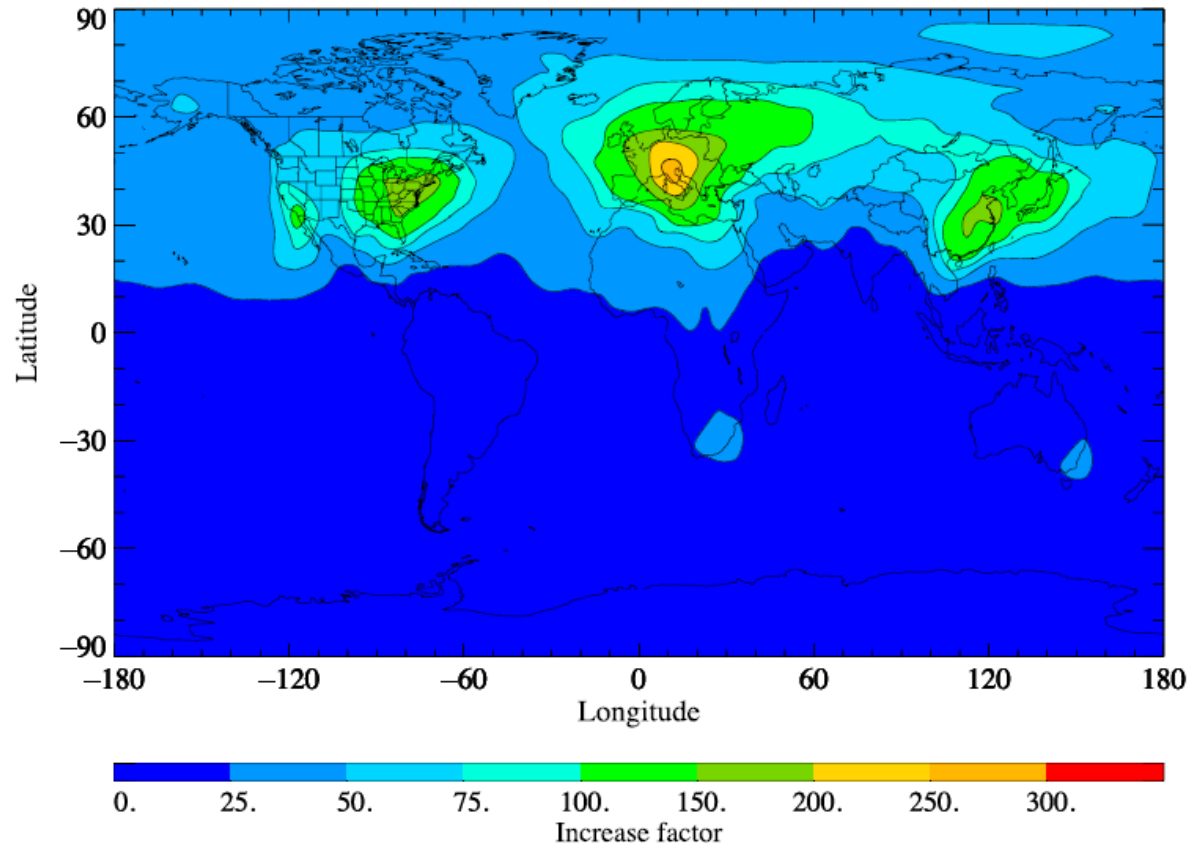
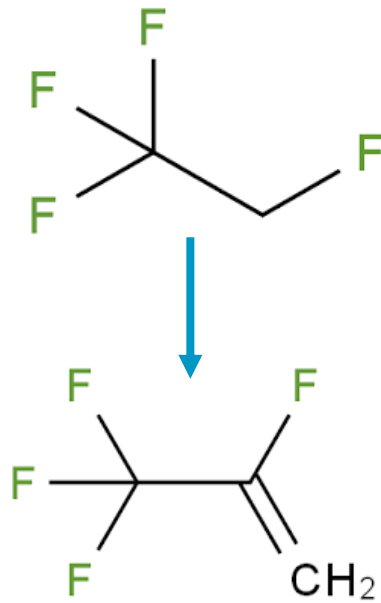
UNEP, 2011

Montzka, et al. 2018

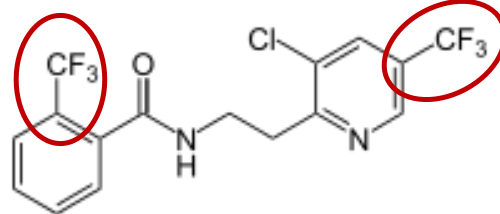
Skift fra HFC til HFO pga. mindre drivhuseffekt

- Mere atmosfærisk TFA (estimeret op til 33x på globalt plan)
- Skift fra global til regional byrde (atmosfærisk halveringstid på dage i stedet for år)

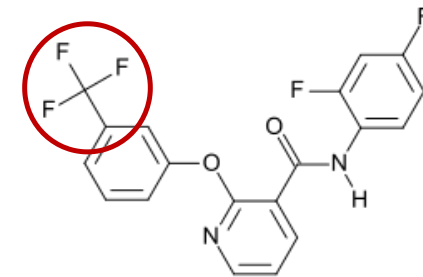

Forventet øgning i atmosfærisk TFA ved overgang fra HFC-134a til HFO-1234yf (Holland et al., 2021)

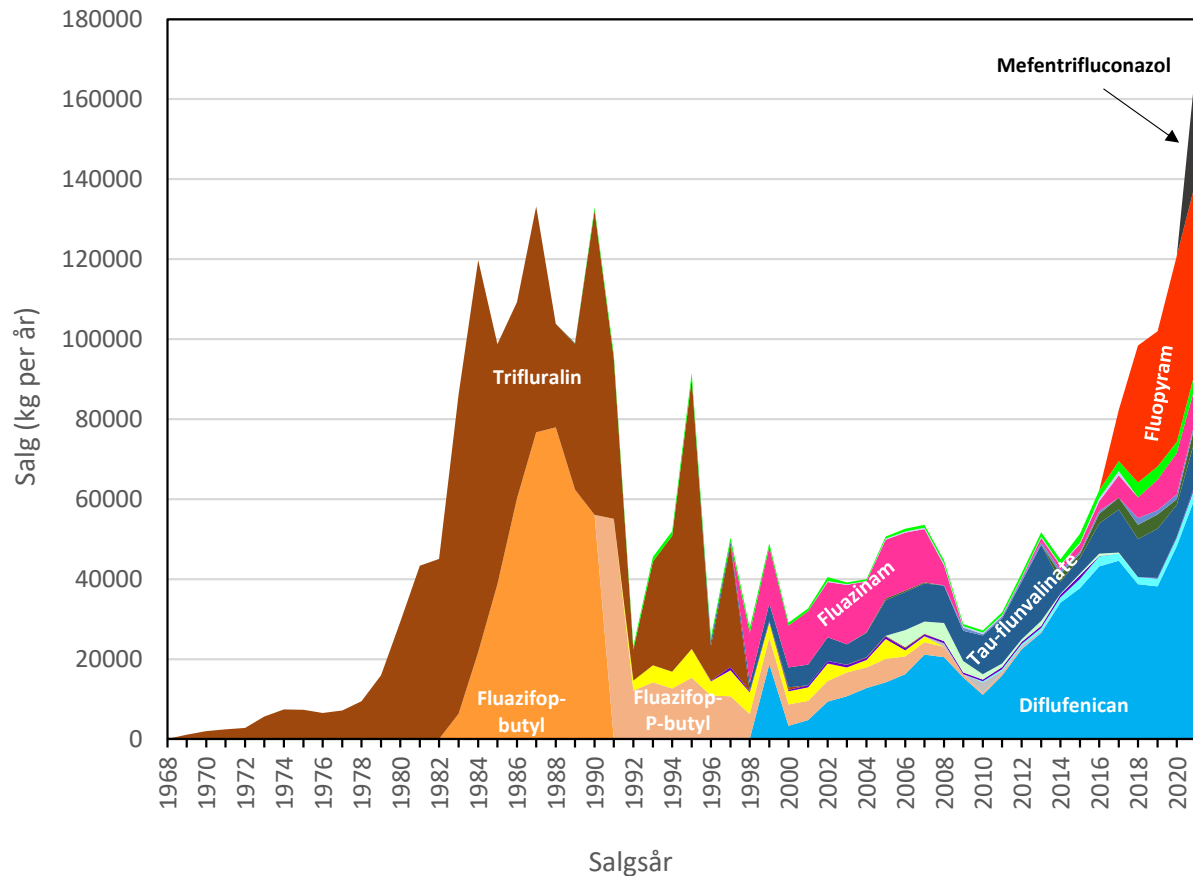
Pesticider med C-CF₃-gruppe

Fluopyram

Diflufenican

- Diflufenican
- Fluazifop-butyl
- Fluazifop-P-butyl
- Haloxyfop-ethoxyethyl
- Picolinafen
- Pyroxsulam
- Triflusulfuron-methyl
- Trifluralin
- Picoxystrobin
- tau-Fluvalinat
- Tefluthrin
- Flonicamid
- Fluazinam
- Flupyrsulfuron-methyl
- lambda-Cyhalothrin
- Fluopyram
- Mefentrifluconazol

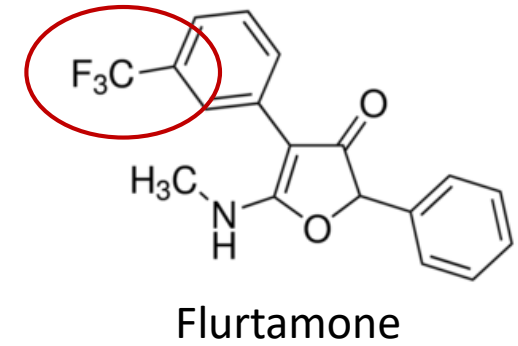
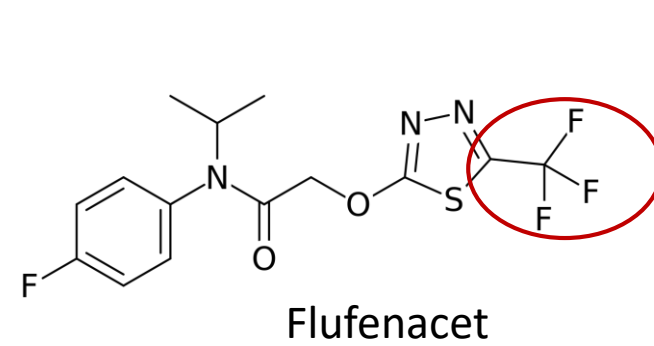
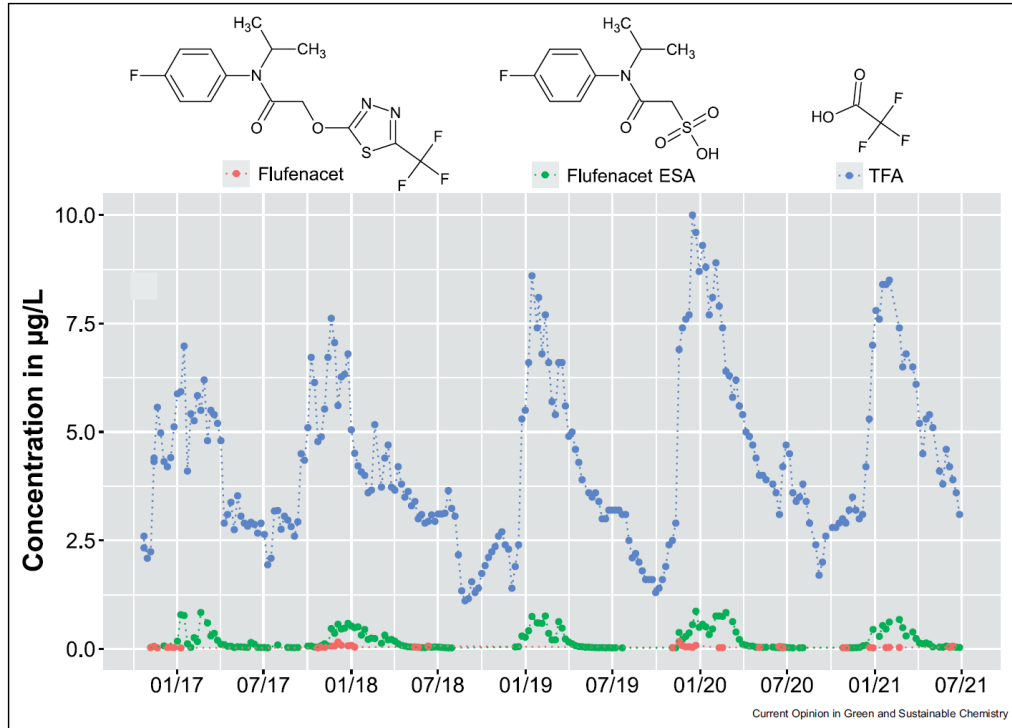
TFA ikke undersøgt ifm. godkendelsen, bortset fra haloxyfop, som gav TFA

TFA fra Fluopyram er dog efterfølgende vist af Bayer selv

I GEUS' lab undersøger vi pt. nedbrydning af de 7 hyppigst anvendte (TriFluPest)

Lignende pesticider med C-CF₃-gruppe (ikke i DK)

Flufenacet har TFA-dannelsesfraktion på ca. 80%.

Op til 22 µg/L i beregnet årsmiddel for flurtamone.

Markant højere TFA-koncentrationer i konventionelt dyrkede planteafgrøder end i økologisk dyrkede.

TFA i nedbør - litteraturdata

Meget få data før 2018 – dog lidt fra Tyskland og Schweiz i midt-90'erne og lidt fra USA og Canada fra omkring år 2000

Generelt stor variation i målte koncentrationer (fra $<0,1$ til >5 $\mu\text{g/L}$ på samme lok.)

Højere koncentration sommer end vinter (solindstråling)

Ingen systematik omkring befolkede områder ift. landområder

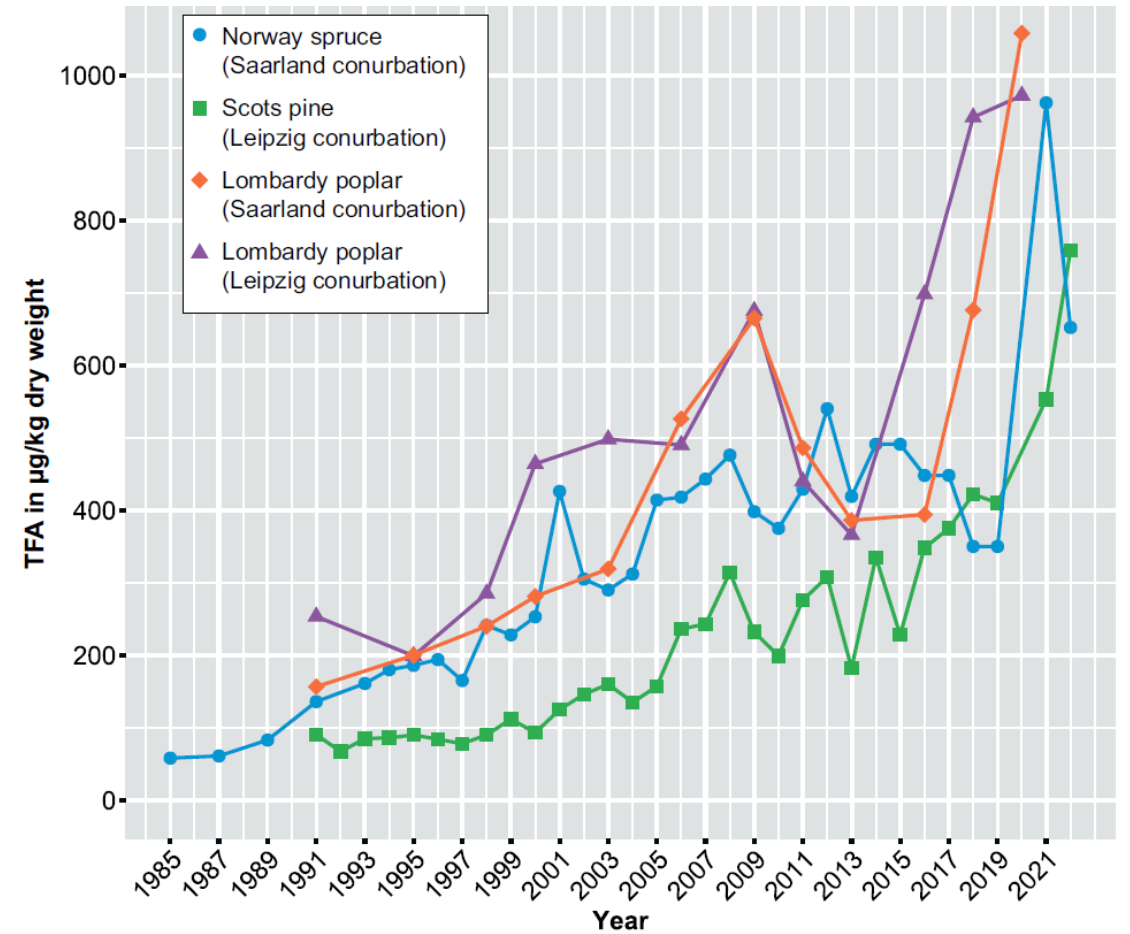
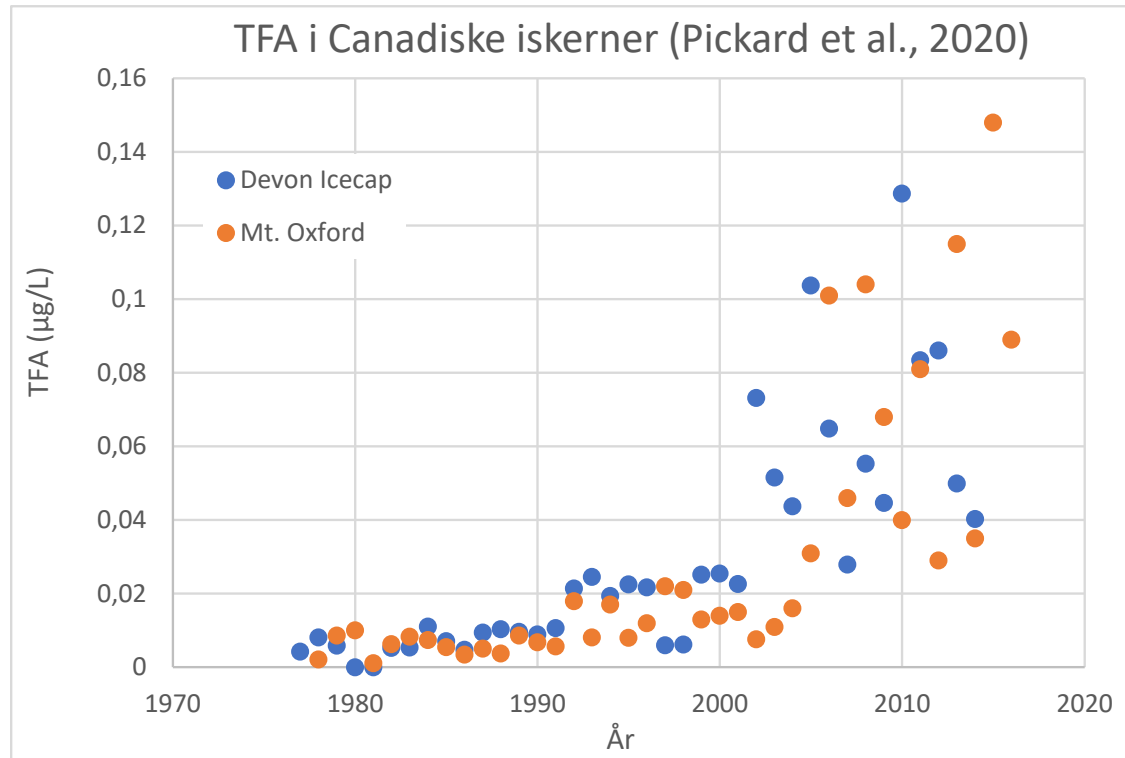
Sammenlignes værdier fra Centraleuropa over tid, ser der ud til at være sket en 2-4 gange stigning over 20 år ift. slut-90'erne – *ikke samme lokaliteter og metoder, dog*

Det samlede indtryk er, at der i øjeblikket kan forventes en gennemsnitlig TFA-koncentration på et sted mellem 0,2 og 0,5 $\mu\text{g/L}$ TFA i nedbør over DK, dog sandsynligvis med nogen (og stigende) geografisk variation.

Iskerner og plantearkiv – mulighed for at se tilbage?

Current Opinion in Green and Sustainable Chemistry

Freeling & Björnsdotter, 2023

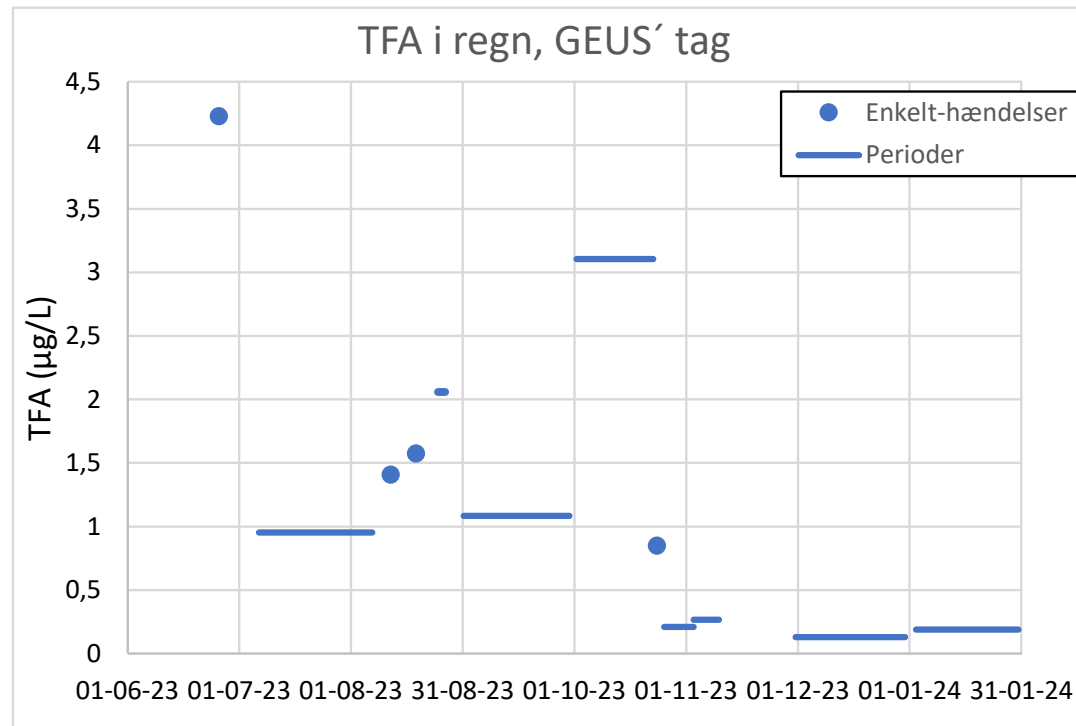
Nedbør i DK – det første (lille) datasæt

Total 24 regnprøver + 7 nåledrypsprøver analyseret – flest fra taget på GEUS (0,13-4,2 µg/L)

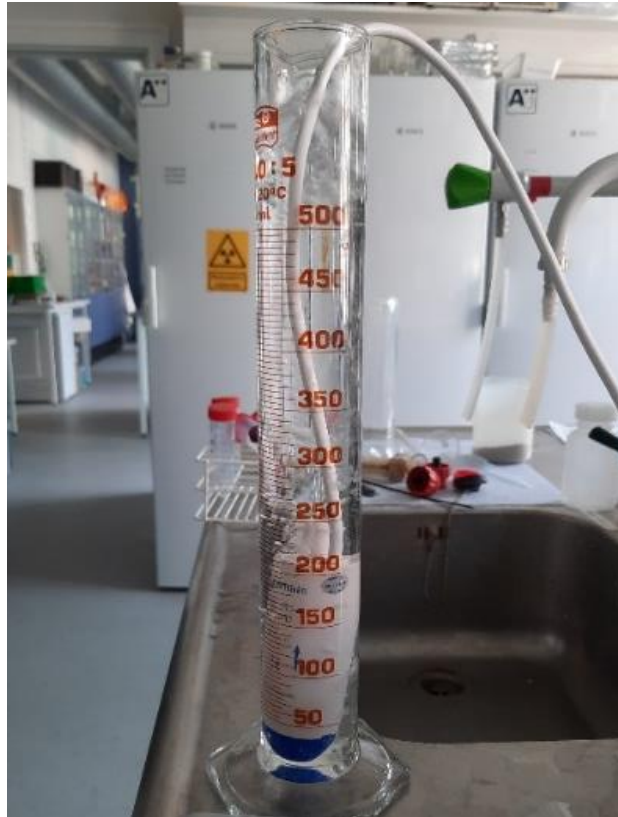
Tilsyneladende højere konc. i centrale Kbh. end i udkanten af Roskilde

I Tisvilde Hegn er koncentrationen ca. 3x højere under træer end i lysning

TFA i ikke-landbrugspåvirket overfladenært grundvand

Alt prøvetagningsudstyr og -emballage blev testet for TFA-afsmitning før brug:

Materialer testet for TFA-afsmitning

15 mL PP-centrifugerør m. lilla låg (VWR)

50 mL PP-centrifugerør m. rødt låg (Sarstedt)

20 mL plast-LSC-vial

PE-slange (10/12) fra Rotek

MP1-pumpe m. PE-slange

Whale-mini pumpe (købt 2022)

Whale-super pumpe (m. sort gummiomlægning, købt 2022)

Peristaltisk pumpe med silikone og PE-slange

Poreluftspyd

Stålsugecelle fra DMR (m. POM-pakning og PE-slange)

Edding permanent marker

Artline 70 tyk permanent marker

Grundvandslokaliteter

Udvalgt efter størst mulig sikkerhed for ungt vand, som er frit for landbrugs- og industripåvirkning

Grundvandslokaliteter

Udvalgt efter størst mulig sikkerhed for ungt vand, som er frit for landbrugs- og industripåvirkning

Viborg Hedeplantage

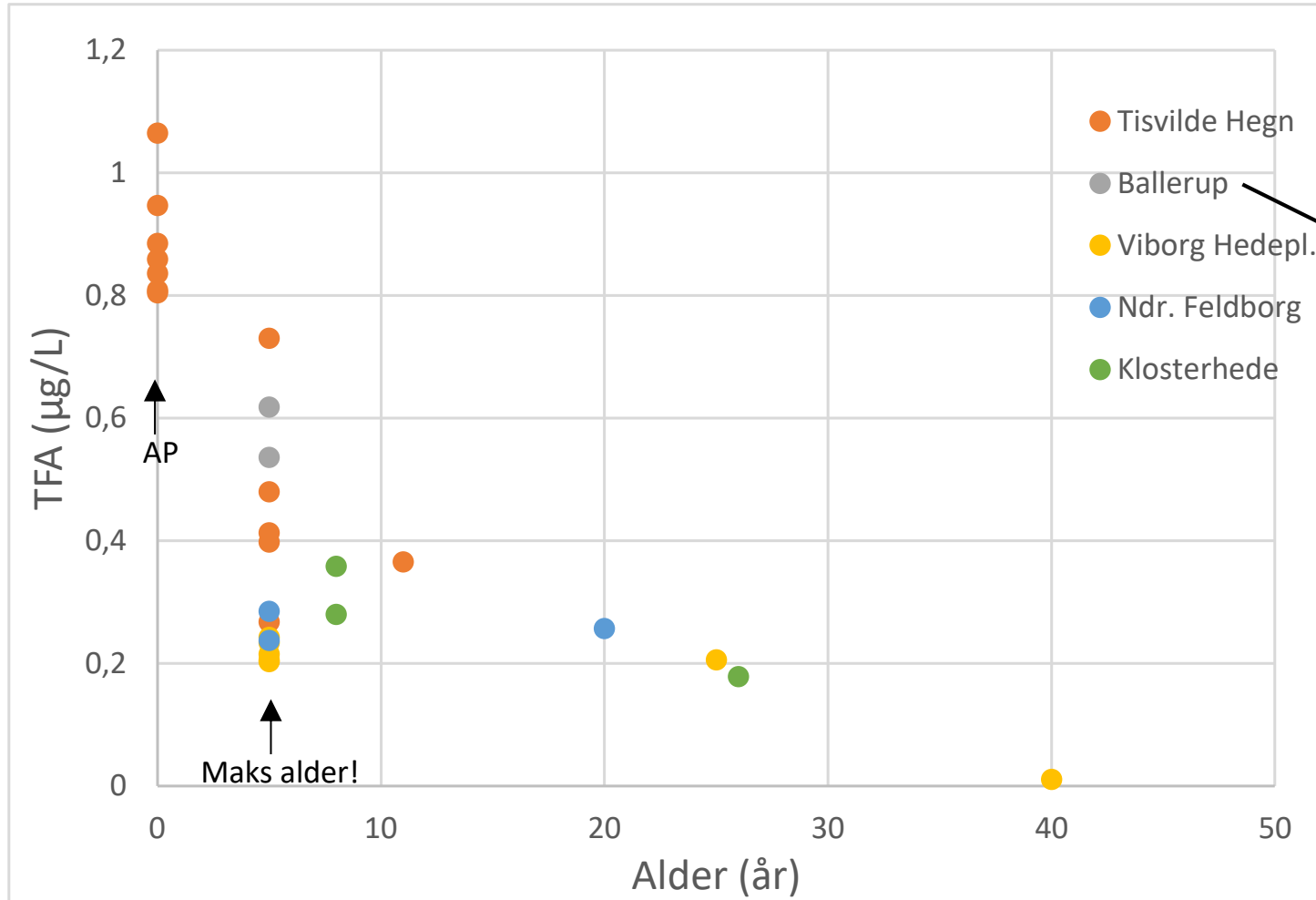
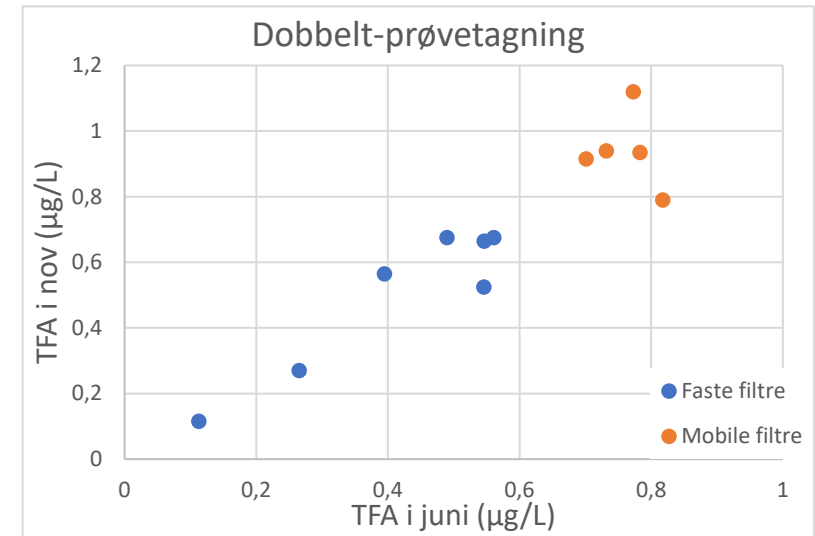
Klosterhede Plantage

N. Feldborg Plantage

TFA i ikke-landbrugspåvirket grundvand

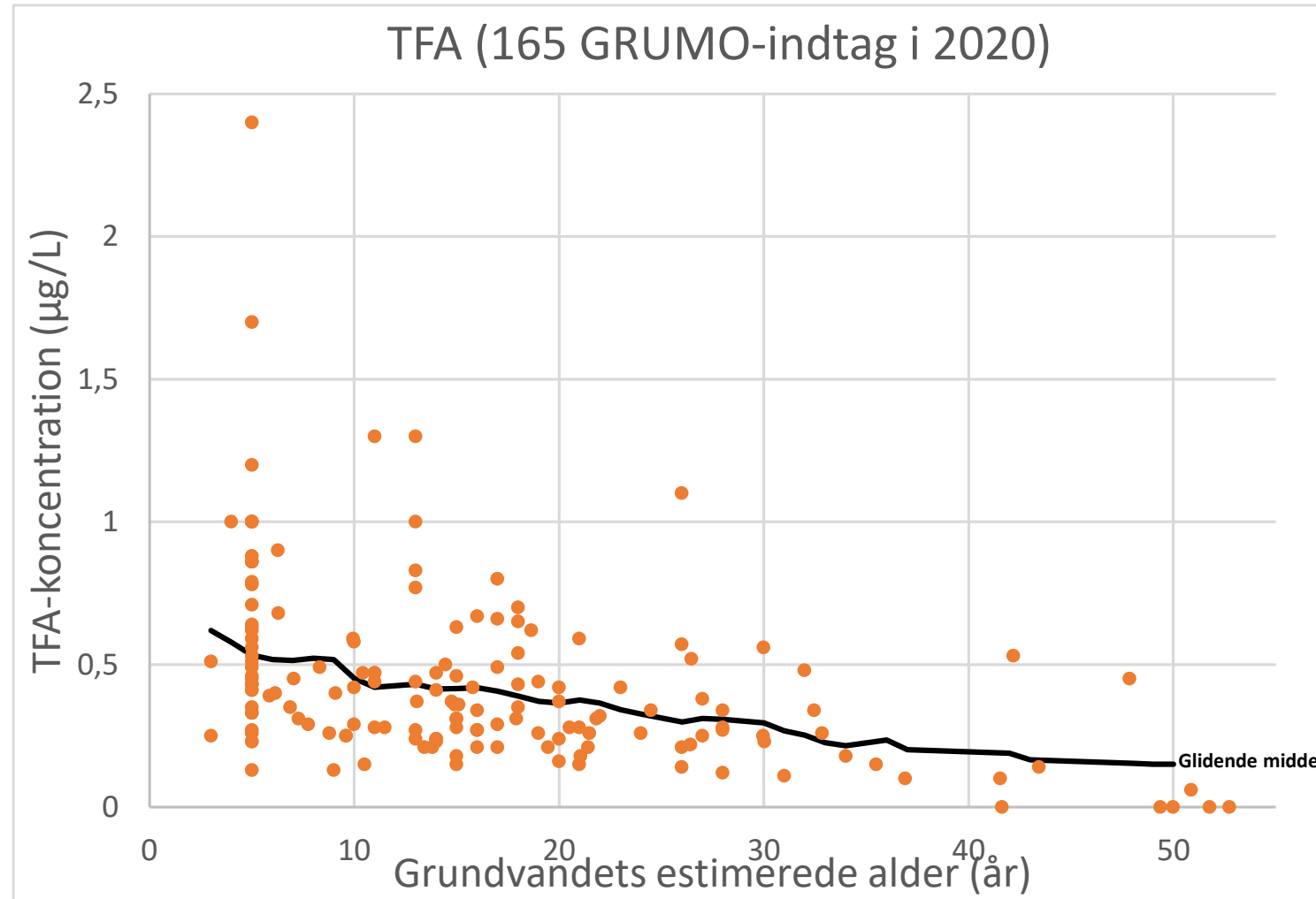

”Kolonihavevand”; 5-10 m.u.t., <5 år

0,2 til 1 µg/L i helt ungt grundvand under naturområder

TFA i dansk grundvand – data fra Jupiterdatabasen

GRUMO:

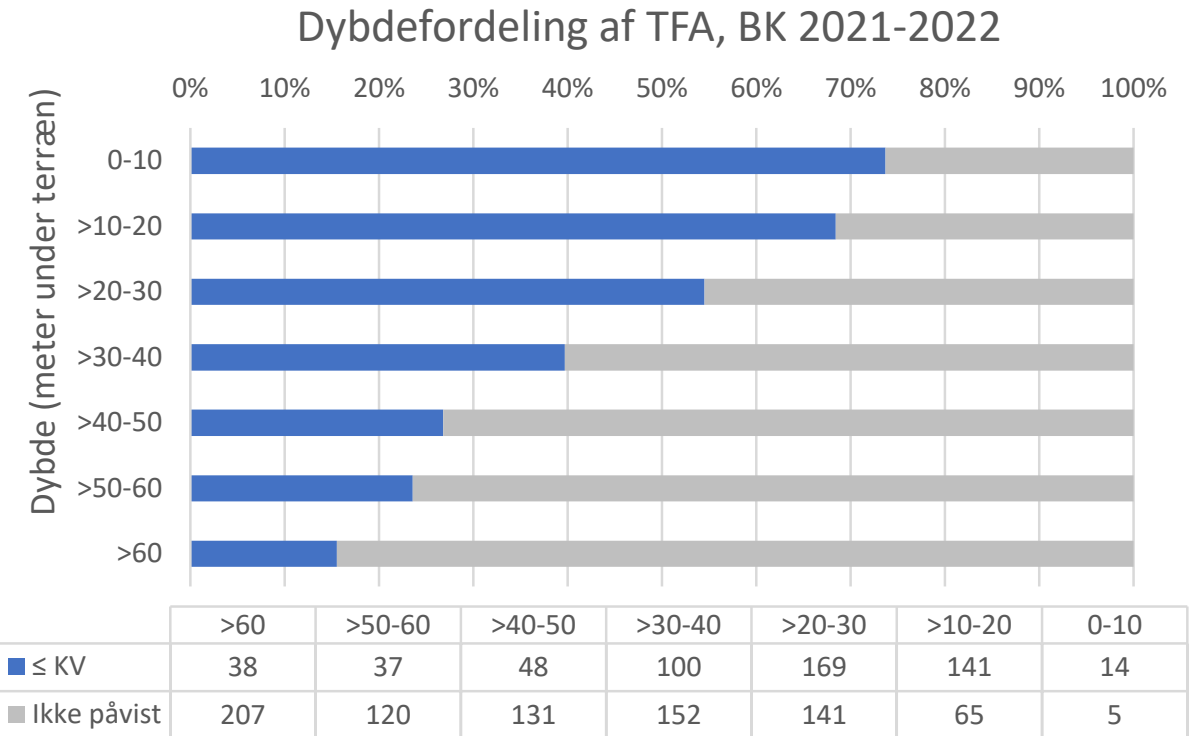
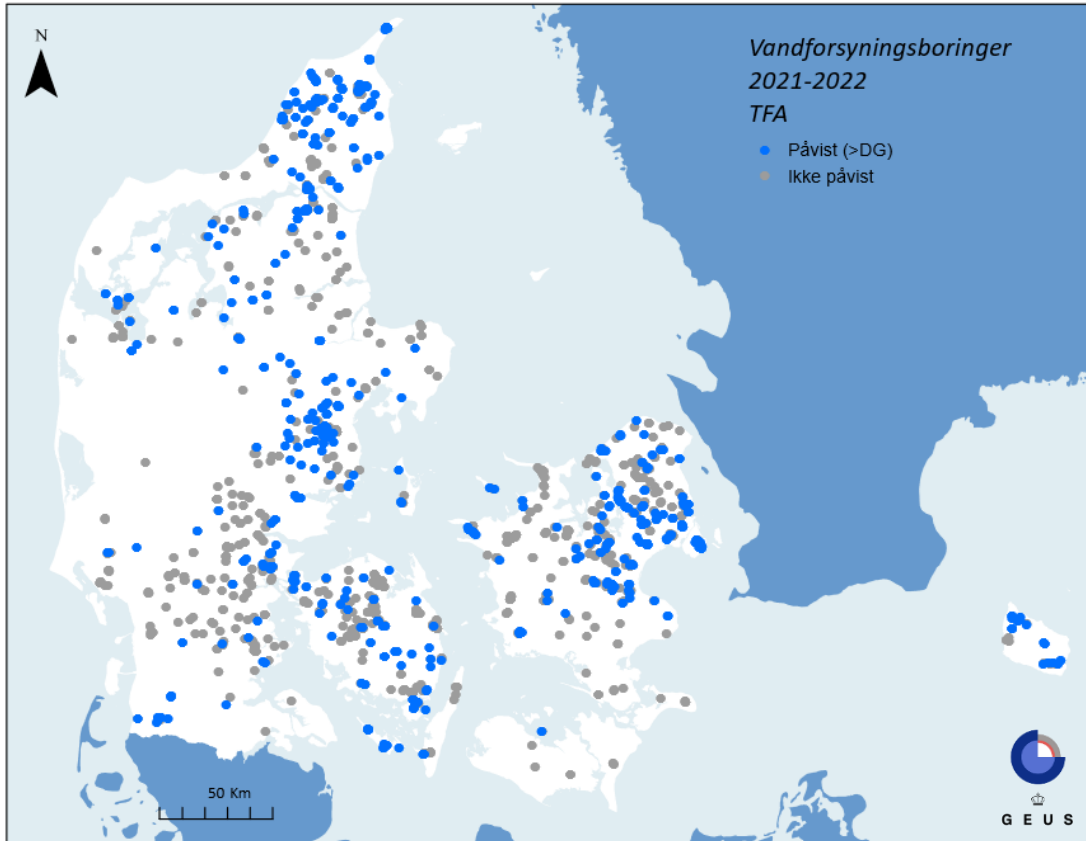

165 indtag med datering og TFA-analyse i 2020-screening

GEUS

Vandforsyningsboringer

1456 drikkevandsindtag undersøgt i 2021+2022

TFA-koncentrationen over detektionsgrænsen (typisk 0,05 µg/l) i 591 (41 %).

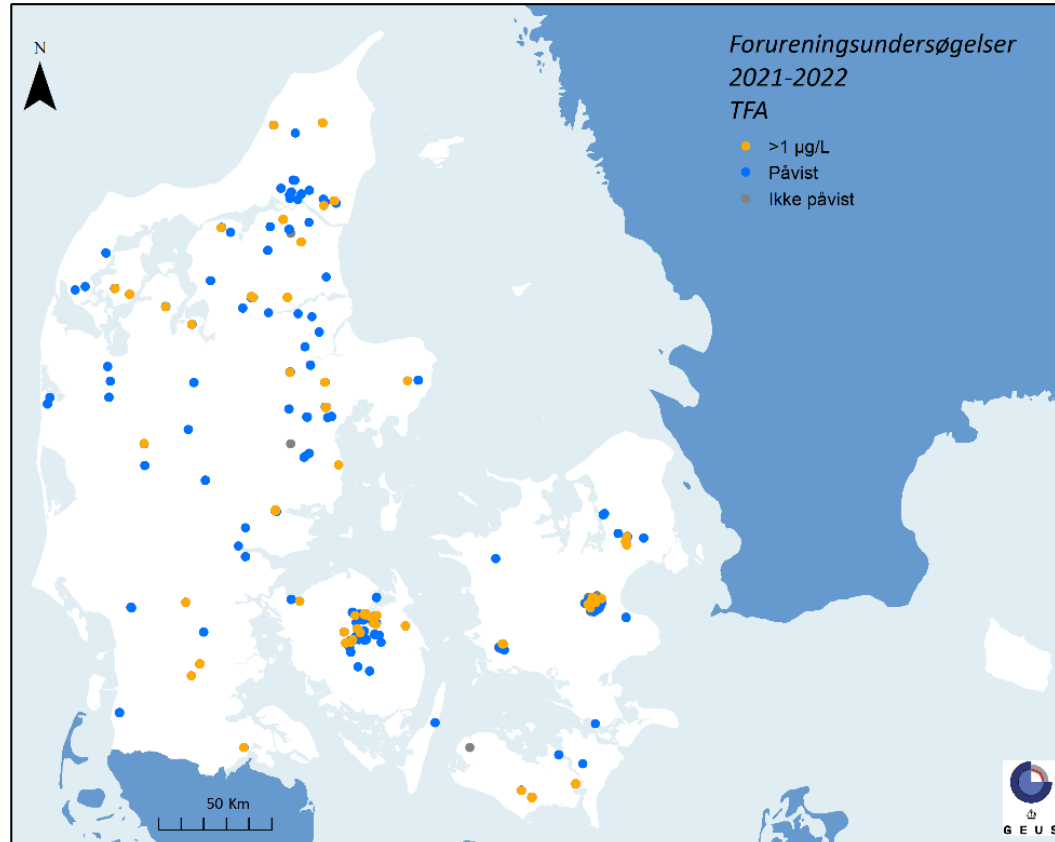
Opmærksomhed på både falske positiver og negative!

GEUS

Punktkildeundersøgelser

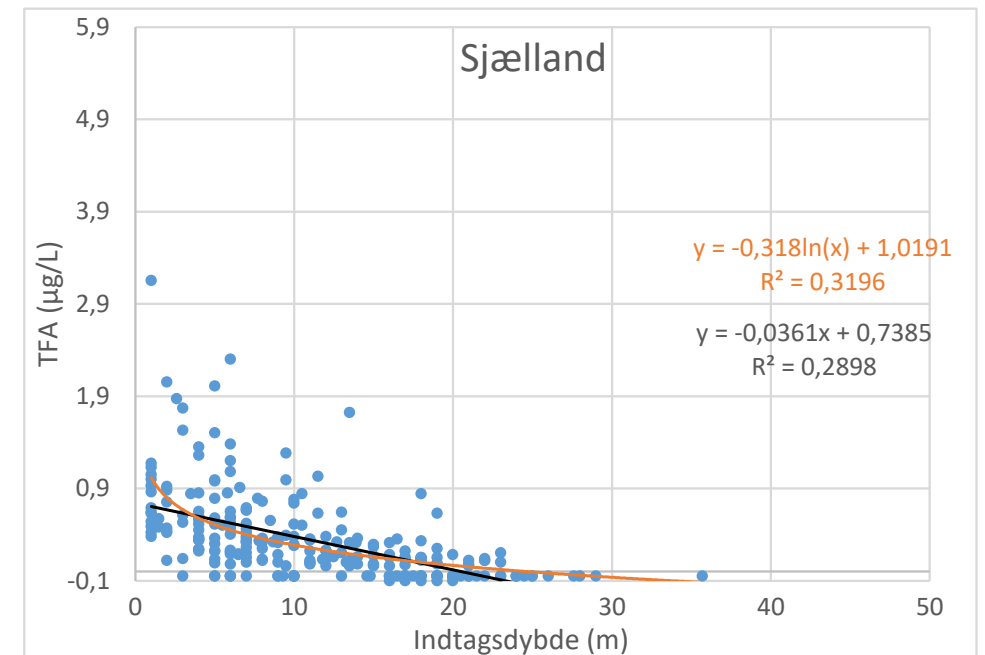
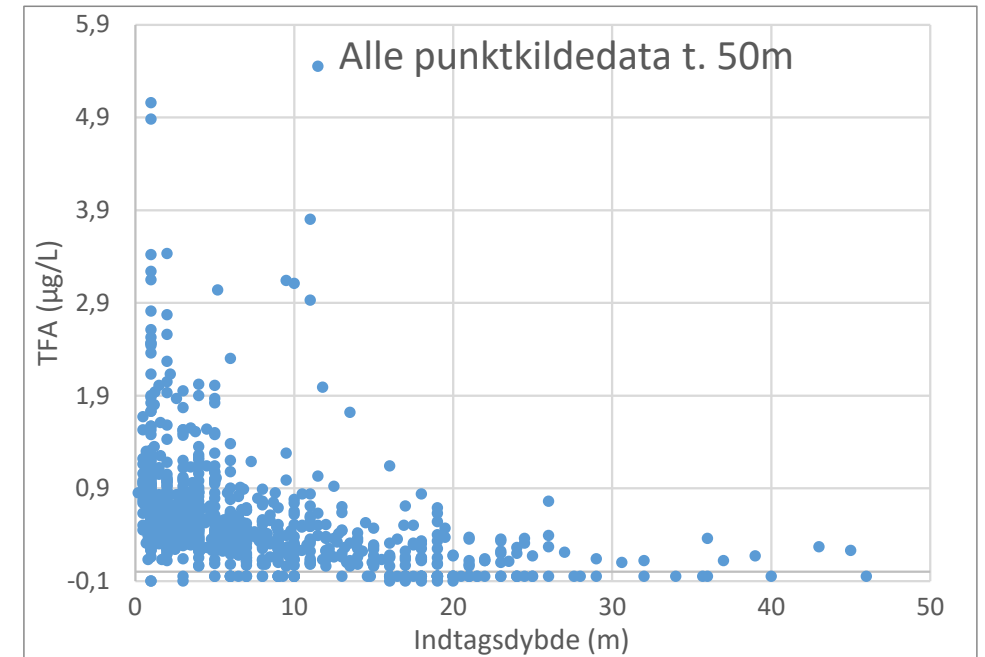

989 analyser (juli 2021-april 2022).

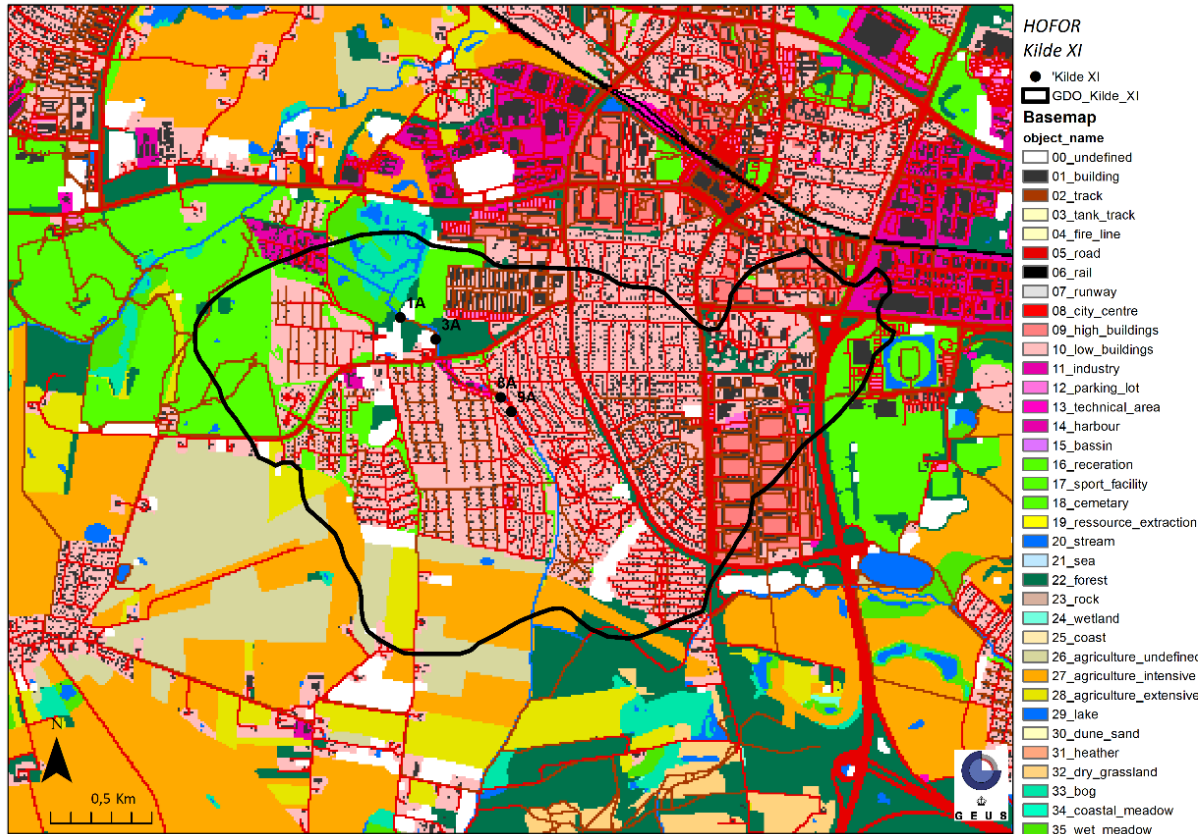
>1 µg/L i 12% - højere end i både GRUMO og vandforsyning

=>

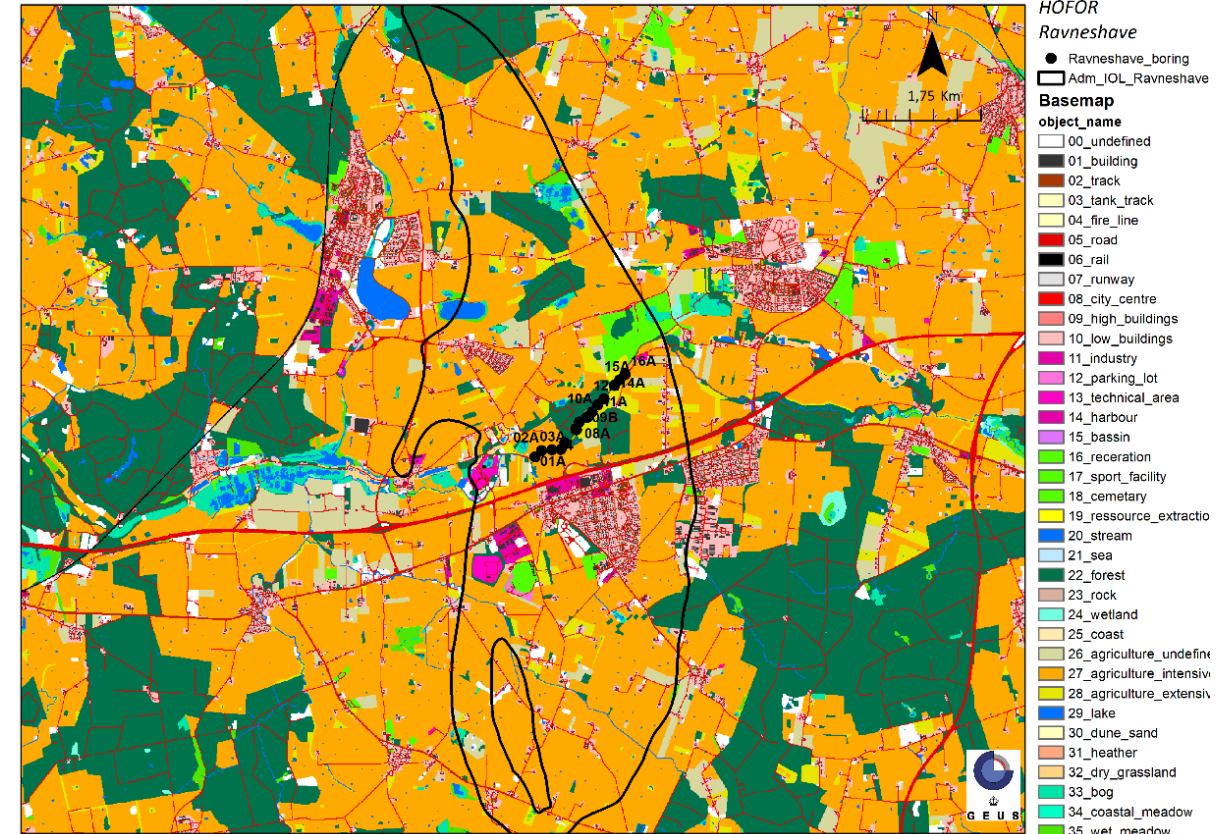
Nok også en pesticidpåvirkning – men tyder på generelt niveau fra 0,3-1 µg/L i helt terrænnært grundvand.

TFA i udvalgte kildepladser til Hofor, Novafos og FORS

Filtertop 15-20 m.u.t. (kalk)
Formodet ungt vand
Meget DMS, lidt BAM.
0,1-0,2 µg/L TFA
Atmosfærisk bidrag synes rimeligt som primærkilde

Filtertop 12-21 m.u.t. (kalk)
Formodet meget blandet alder.
Mange polære pesticidnedbrydningsprod. i lav konc.
0,1-0,8 µg/L TFA, de fleste >0,3.
Atmosfærisk bidrag nok næppe primærkilde

Konklusioner og uafklarede problematikker

TFA findes i regnvand overalt på kloden m. stigende koncentration og geografisk variation

TFA forplanter sig til grundvand – pt. 0,2-1 µg/L under naturområder (og bebygget areal)

Passer OK med generelle niveau i yngre/overfladenært grundvand i DK – dog også outliere med noget højere konc., formentlig fra pesticider

Våddeposition over DK er i omegnen af 15 t/år (0,5 µg/L) vs. pesticid som er ukendt (en gennemsnitlig omdannelse på 5% ville eksempelvis give ca. 2,5 t/år)

Der er stor usikkerhed på kommercielle TFA-analyser – helst flere før konklusioner...

Den formodede totale persistens er en joker ift. fremtidig udbredelse – relevant med nedbrydningsstudier i forskellige jord-/grundvandsmiljøer

Tak for opmærksomheden

-

Spørgsmål eller kommentarer?

Tak til:

Trine Henriksen, GEUS

Spire Kiersgaard, GEUS

Anders Risbjerg Johnsen, GEUS

HOFOR

Novafos

FORS

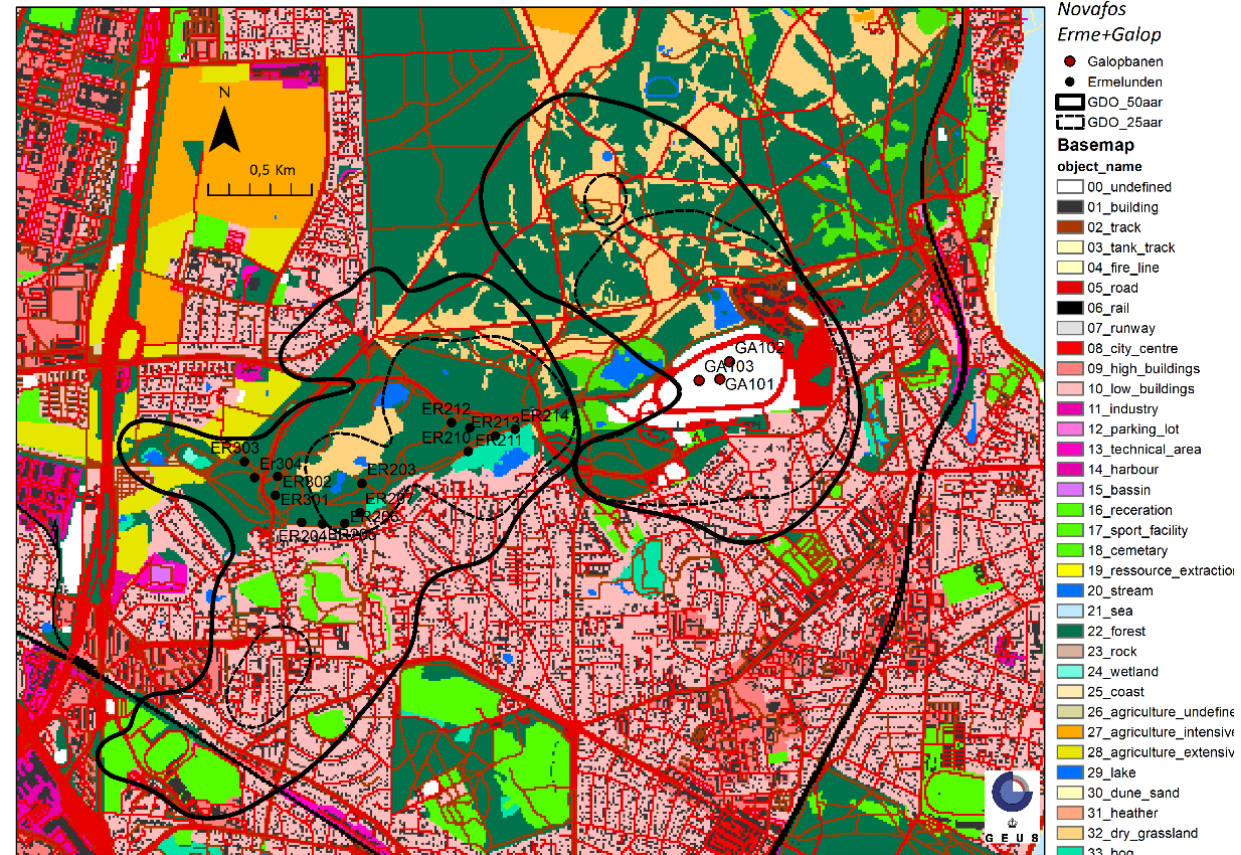
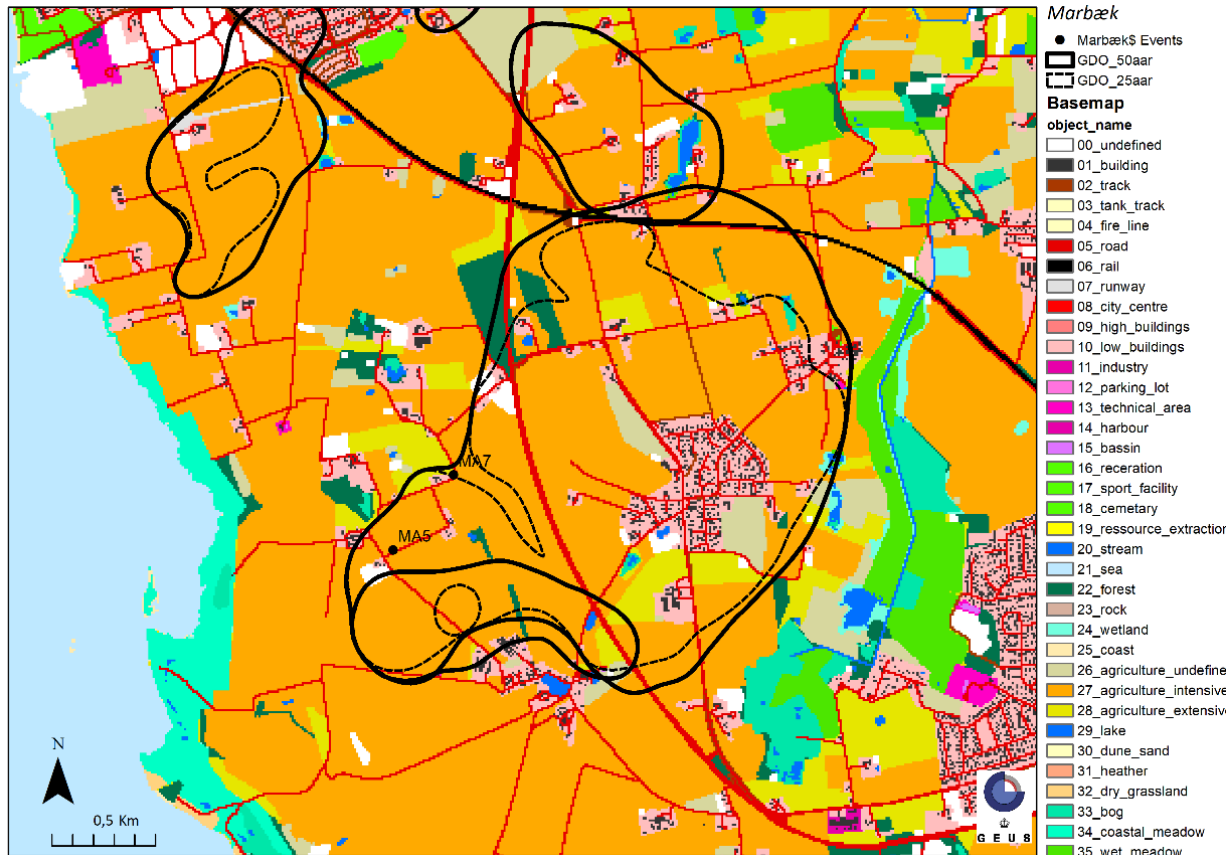
Læs mere:

DANMARKS OG GRØNLANDS GEOLOGISKE UNDERSØGELSE **RAPPORT 2024/4**

**Diffus grundvandsforurening med
trifluoreddikesyre (TFA)**

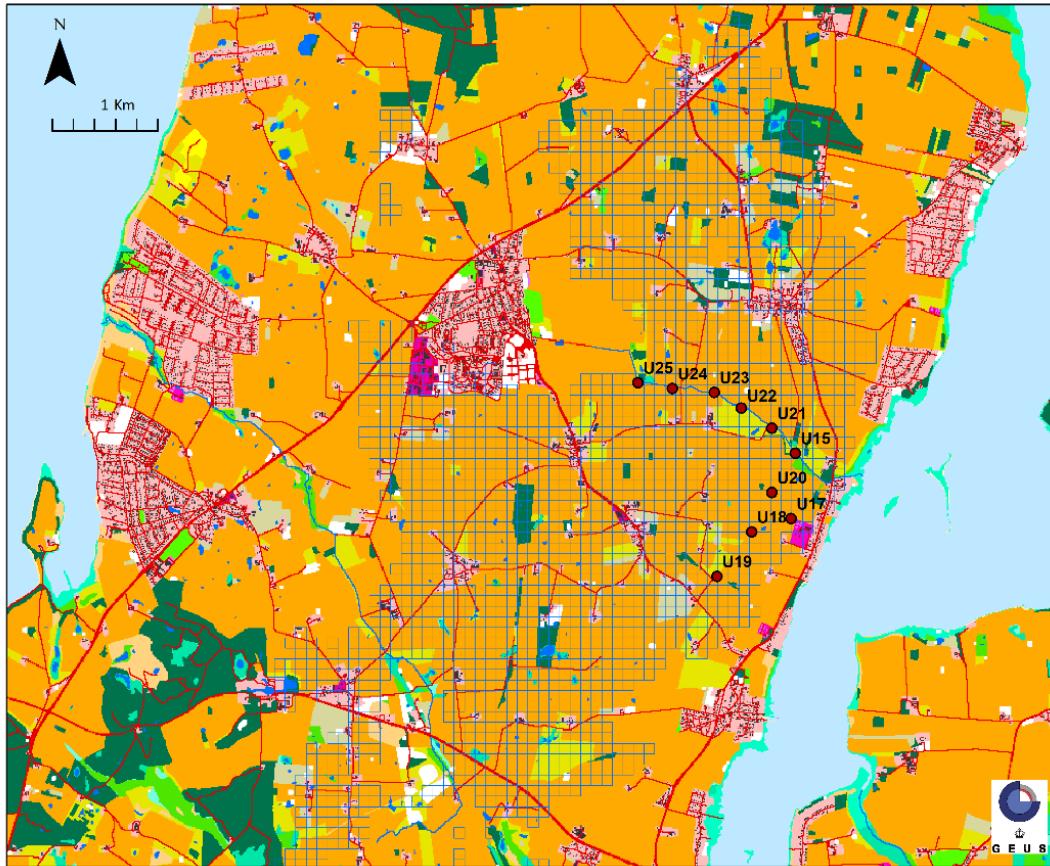
Christian Nyrop Albers

Hent på pub.geus.dk (eller snart på insa-drikkevand.dk/vidensbank)

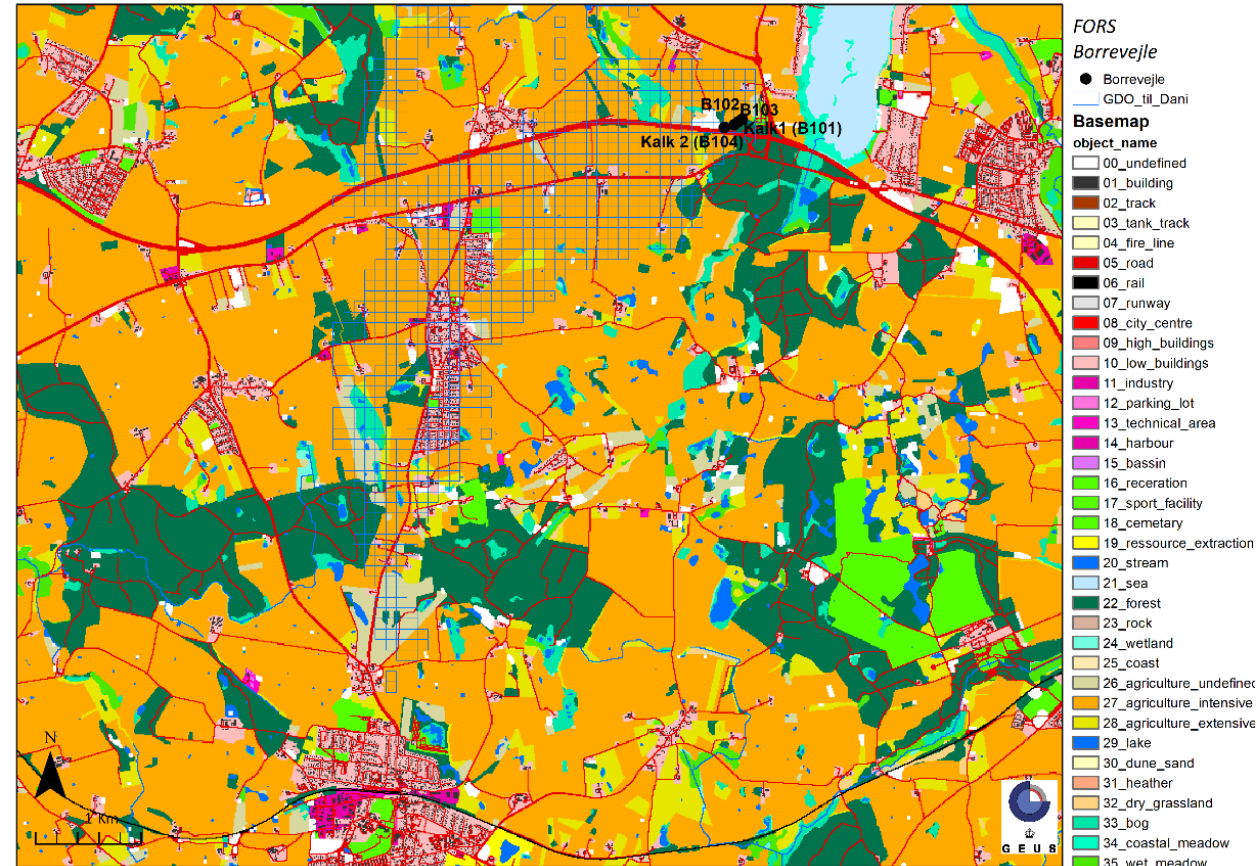

Filtertop 17 m.u.t. (kalk)
 Formodet ret ungt vand (Tri-He m.m. indikerer 20-50 år)
 DMS (jordbærprod.)
 Ca. 0,3 µg/L TFA
 Atmosfærisk bidrag kunne være primærkilde

Filtertop 18-81 m.u.t. (grus/sand, kalk)
 Formodet alder ?
 BAM, DMS, 1,2,4-trz m.fl. i lav konc.
 0-0,3 µg/L TFA, stiger generelt med dybden
 Atmosfærisk bidrag kunne være primærkilde

Filtertop 13-27 m.u.t. (kalk, mergel)
 Formodet blandet alder
 Lidt DPC og DMS i nogle boringer
 0-0,2 µg/L TFA
 Atmosfærisk bidrag kunne være primærkilde

Filtertop 18 (2) eller 42 (2) m.u.t. (sand, kalk)
 Formodet alder?
 DMS og phenoxysyrer i terrænnære, øvrige "rene"
 0 µg/L TFA i de to dybe, ca. 0,1 i de terrænnære.
 Atmosfærisk bidrag kunne være primærkilde